

Limburgs arbeidsaanbod gestimuleerd

Auteur(s):

Nekkers, G. J.A.
Grip, A., de
Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, Universiteit Maastricht.

Verschenen in:

ESB, 86e jaargang, nr. 4306, pagina 376, 27 april 2001

Rubriek:

Monitor

Trefwoord(en):

arbeidsmarkt

Het stimuleren van het arbeidsaanbod in Limburg brengt diverse problemen met zich mee. Voor de rest van Nederland is de situatie nog problematischer.

De toenemende krapte op een steeds groter aantal arbeidsmarktsegmenten heeft ertoe geleid dat de werving van personeel onder grote druk is komen te staan en openstaande vacatures structureel niet vervuld kunnen worden. Deze krapte zal naar verwachting de komende jaren, zelfs bij een enigszins afnemende economische groei, blijven bestaan. Er is momenteel dan ook veel aandacht voor beleidsinitiatieven die op de tekorten inspelen.

Een aantal oplossingsrichtingen staat hoog op de politieke agenda. In dit artikel wordt gekeken naar de rol die het arbeidsaanbod speelt. Drie aanbodcategorieën worden daarbij onderscheiden: de niet-werkende werkzoekenden, de niet-participerenden en de grenspendelaars. Deze laatste categorie is vanzelfsprekend vooral van belang in de grensregio's.

Binnen het project Regionale Arbeidsmarkt Informatie Limburg wordt de Limburgse arbeidsmarkt sinds 1997 systematisch in kaart gebracht¹. Om die reden richten wij onze aandacht op de provincie Limburg. Gelet op het landelijke karakter van de knelpuntproblematiek, beperkt de relevantie van het onderzoek zich echter niet tot die provincie.

Reïntegratie

Reïntegratie van niet-werkende werkzoekenden biedt een tweetal voordelen. Enerzijds kan het een bijdrage leveren aan het verlichten van de knelpunten in de personeelsvoorziening. Anderzijds versterkt het de (over het algemeen zwakke) sociaal-maatschappelijke positie van degenen die momenteel ongewild buiten het arbeidsproces staan. Gelet op het teruglopende aantal niet-werkende werkzoekenden zijn de mogelijkheden om, door het inzetten van deze groep, de knelpunten te verminderen de laatste jaren echter aanzienlijk verslechterd. Een extra belemmering daarbij vormt het feit dat ook de samenstelling van het werkzoekendenbestand een verslechtering te zien heeft gegeven. Een groot deel van de werkzoekenden is niet direct inzetbaar op de arbeidsmarkt. [tabel 1](#) illustreert de opbouw van het werkzoekendenbestand in Limburg per april 2000 naar fase en naar een aantal achtergrondkenmerken.

Tabel 1. Niet-werkende werkzoekenden per fase, naar achtergrondkenmerken, Limburg, april 2000

		fase 1	fase 2 en 3	fase 4	totaal
geslacht	mannen	3900	7900	7800	19.600
	vrouwen	3400	7600	9100	20.100
leeftijd	15-29 jaar	2900	3400	3000	9300
	30-54 jaar	4000	10.400	11.600	26.000
	55 jaar en ouder	400	1700	2400	4500
opleidingsniveau	basisonderwijs	500	2400	4700	7500
	lager	4000	8500	8500	21.000
	middelbaar	1900	3800	2800	9000
	hoger	200	400	300	1000
	wetenschappelijk	100	300	200	600
totaal		7300	15.500	16.900	39.700

Bron: Arbeidsvoorziening Limburg/ROA

Uit de tabel komt naar voren dat het aandeel werkzoekenden dat is ingedeeld in fase 1 slechts achttien procent bedraagt. *Fase 1*-werkzoekenden kunnen relatief snel naar de arbeidsmarkt geleid worden. Van de werkzoekenden die zijn ingedeeld in de *fases 2 en 3* is een groot deel relatief jong en laag opgeleid. *Aanbodversterking*, bijvoorbeeld door middel van sollicitatietrainingen dan wel korte of langdurige scholingstrajecten, is hier een voor de hand liggend instrument. Met name voor jongere werkzoekenden, die nog aan het

begin staan van hun arbeidsloopbaan, zouden dergelijke scholingsinvesteringen langere tijd hun vruchten kunnen afwerpen. Uit nadere analyses van de cijfers blijkt dat ruim 8000 van de niet-werkende werkzoekenden in fase 2 en 3 een opleidingsachtergrond hebben waarvoor naar verwachting de vraag het aanbod van direct-bemiddelbare werkzoekenden overtreft. Voor hen zal de aandacht derhalve met name moeten uitgaan naar bijscholing ². Bezien vanuit een macro-doelmatigheidsperspectief zal omscholing zich vooral moeten richten op mensen die afkomstig zijn uit segmenten met een aanbodoverschot. Voor *fase 4*-werkzoekenden is inzet van meer arbeidsmarktgerichte instrumenten mogelijk.

Werkbereidheid

Naast de inzetbaarheid van niet-werkende werkzoekenden is het belangrijk te letten op de werkbereidheid van deze groep. Wanneer werkzoekenden niet bereid zijn een baan te aanvaarden omdat het loon dat men kan gaan verdienen slechts marginaal boven het uitkeringsniveau ligt of men wordt geconfronteerd met de armoedeval, kan een oplossing gevonden worden in het gericht inzetten van fiscale instrumenten zoals loonkostensubsidies voor werkgevers, bijvoorbeeld de Specifieke Afdrachtskorting SPAK, dan wel toeslagen voor werknemers zoals de arbeidskorting die dit jaar wordt ingevoerd. Ligt daarentegen de oorzaak in 'onwil' van werkzoekenden om serieus naar werk op zoek te gaan, dan kan gebruik worden gemaakt van het opleggen of aanscherpen van arbeidsverplichtingen of het opleggen van uitkeringsgerelateerde sancties. Onderzoek toont aan dat de werkherstattingskans twee maal zo groot is indien van sancties gebruik wordt gemaakt ³. Overigens blijkt de dreiging van sancties vaak zo groot te zijn dat deze vrijwel niet hoeven te worden toegepast.

Participatiebevordering

Naast het reïntegreren van werkzoekenden kan knelpuntreductie gezocht worden in het bevorderen van de participatie van de zogenaamde *stille reserve*. [tabel 2](#) geeft inzicht in de omvang van de non-participatie in Limburg, verbijzonderd naar geslacht en enkele onderscheiden categorieën. Van de potentiële vrouwelijke beroepsbevolking blijkt slechts 57 procent actief op de arbeidsmarkt. Verdere uitsplitsing van de stille reserve naar categorie geeft inzicht in de werkbereidheid van deze groep. Binnen de groep niet-participerenden blijken zich nogal wat personen (zowel mannen als vrouwen) te bevinden die niet, of hooguit twaalf uur per week, willen werken. Wordt de stille reserve van 142.500 personen omgerekend naar voltijdsequivalenten, dan blijkt de reserve dan ook aanzienlijk kleiner. Daarnaast is er een aanzienlijke groep die al met pensioen of in de vut is of die arbeidsgehandicapt is.

Tabel 2. Omvang potentiële beroepsbevolking en non-participatie naar geslacht en categorie (excl. scholieren en studenten), Limburg, 1998-1999

	mannen	vrouwen	totaal	basis-/lager onderwijs (%)
potentiële beroepsbevolking	350.500	338.500	689.000	41
waarvan:				
niet-participerend	56.000	147.500	203.500	
wil betaald werk meer dan 12 uur per week	8000	21.000	29.000	56
kan op korte termijn beginnen ^a	4500	9500	14.000	-
kan niet op korte termijn beginnen	3500	11.500	15.000	-
wil wel maar kan niet vanwege arbeidsongeschiktheid	5500	6000	11.500	69
wil geen betaald werk meer dan 12 uur per week	25.500	117.000	142.500	63
gepensioneerd/vut	17.000	3500	20.500	44

a. Bij deze categorie zijn degenen die gedurende de laatste 4 weken actief naar een baan gezocht hebben buiten beschouwing gelaten. Zij behoren tot de werkloze beroepsbevolking.

Bron: cbs/roa

Opleidingsniveau

In [tabel 2](#) wordt tevens voor elke categorie niet-participerenden aangegeven welk percentage slechts een opleiding heeft op maximaal vmbo-niveau. Dit is belangrijke informatie. De knelpunten op de arbeidsmarkt zijn immers dringender naarmate het opleidingsniveau hoger is. Dit geldt zowel voor de provincie Limburg als landelijk. Het percentage laag opgeleiden blijkt voor elke categorie niet-participerenden hoger te liggen dan voor de totale potentiële beroepsbevolking. Bij degenen die niet of hooguit twaalf uur per week zouden willen werken ligt dit percentage op 63 procent.

Vrouwen

In Limburg zijn er 21.000 vrouwen die momenteel niet op de arbeidsmarkt participeren, maar wel méér dan twaalf uur per week zouden willen werken. Wel dient daarbij opgemerkt te worden dat 55 procent van hen niet op korte termijn voor de arbeidsmarkt beschikbaar is. Daarnaast zijn er maar liefst 117.000 vrouwen die niet of hooguit twaalf uur per week willen werken. Binnen deze groep hebben 41.000 vrouwen een opleidingsachtergrond in de zorg, waarvan 25.500 op vmbo-niveau en 15.500 op mbo-niveau. Met name knelpunten in lagere (deeltijd)functies in de zorgsector zouden door de inzet van deze vrouwen verlicht kunnen worden. Het arbeidsaanbod van deze vrouwen zou gestimuleerd kunnen worden door het uitbreiden van de capaciteit van de gesubsidieerde kinderopvang ⁴.

Pensioen of vut

Daarnaast is er een aanzienlijke groep mannen die gepensioneerd of in de vut is. Binnen de stille reserve heeft deze groep, opmerkelijk genoeg, relatief het beste opleidingsniveau. Van hen mag echter niet verwacht worden dat zij snel bereid zullen zijn opnieuw op de

arbeidsmarkt in te treden, temeer omdat het opnieuw gaan werken financieel weinig aantrekkelijk is. Een belangrijk middel om deze groep niet verder te laten aangroeien, is het minder gunstig maken van de fiscale behandeling van vut-premies. Op korte termijn mag van deze categorie niet-participerenden echter geen belangrijke bijdrage aan het verminderen van de knelpunten op de arbeidsmarkt worden verwacht.

Grenspendel bevorderen

In deze paragraaf wordt ten slotte ingegaan op de mogelijkheden van het stimuleren van het buitenlandse arbeidsaanbod via grenspendel vanuit België en Duitsland. Hierbij beperken we ons tot de niet-werkende werkzoekenden. Arbeidsmigratie blijft buiten beschouwing, hoewel ook deze een bijdrage kan leveren aan het verminderen van de knelpunten op specifieke deelsegmenten van de arbeidsmarkt.

Uit de *Statistiek grensarbeid* van het CBS komt naar voren dat grenspendel slechts een bescheiden bijdrage levert aan het arbeidsaanbod in Limburg. Zo was er in 1999 een positief pendelsaldo met België van 5690 personen, oftewel 1,2 procent van de Limburgse werkgelegenheid. Daar stond echter een negatief pendelsaldo van 7660 personen met Duitsland tegenover, zodat Limburg in netto-termen arbeidskrachten aan het buitenland verloor. Niettemin zou door extra inspanningen, gericht op buitenlandse werkzoekenden, het aantal inkomende grenspendelaars in de toekomst vergroot kunnen worden. Cruciaal daarbij is wél dat hiervoor in Duitsland en België voldoende onbenut arbeidspotentieel voorhanden is en dat dit aanbod aan de nodige 'kwaliteitseisen' voldoet.

Er blijkt met name een aanzienlijk potentieel aan Duitse werkzoekenden beschikbaar te zijn. Wanneer alleen wordt gekeken naar de zes arbeidsmarkttrayons die direct aan de provincie Limburg grenzen, dan bedraagt het aantal werkzoekenden ruim 150.000 personen⁵. Hierbij past echter een aantal kanttekeningen: ten eerste zullen buitenlandse werkzoekenden vooral op zoek gaan naar werk in Limburg, wanneer in hun eigen regio relatief weinig vacatures zijn. Dit laatste lijkt met name in Duitsland het geval te zijn. In België daarentegen, worden ook de eerste tekenen van krapte zichtbaar. Ten tweede kent een groot deel van de werkzoekenden aan de andere kant van de grens eenzelfde soort belemmeringen als de Limburgse werkzoekenden. Zo ligt het percentage langdurig werkzoekenden globaal tussen 35 en vijftig procent. Bovendien zijn veel werkzoekenden 55 jaar of ouder. Ten derde moet niet slechts worden gekeken naar de achtergrondkenmerken van de werkzoekenden. Een daadwerkelijke bereidheid tot grenspendel valt daaruit immers niet af te leiden. In de praktijk zullen de mogelijkheden om door middel van grenspendel knelpunten op de Limburgse arbeidsmarkt te verlichten, beperkter zijn dan de cijfers suggereren. De belemmeringen variëren van gebrekkige informatie over de Euregionale arbeidsmarkt, verschillen in sociaal-fiscale regelgeving en lonen, tot taal- en cultuurverschillen. Al met al mag van het bevorderen van de grenspendel met het oog op knelpuntreductie niet al te veel verwacht worden.

Conclusies

In het voorgaande is onderzocht in hoeverre stimulering van het arbeidsaanbod een bijdrage kan leveren aan het verlichten van bestaande en verwachte knelpunten. Vanuit dit perspectief biedt het reïntegreren van niet-werkende werkzoekenden steeds minder mogelijkheden, enerzijds omdat het aantal steeds verder daalt, anderzijds omdat door afroming van het werkzoekendenbestand de afstand tot de arbeidsmarkt gemiddeld gesproken toeneemt. Om deze mensen naar de arbeidsmarkt toe te leiden, moeten daarom aanvullende instrumenten worden ingezet. Hierdoor zal er enige vertraging optreden in de arbeidsmarktintrede.

Voor hen die niet participeren, vooral vrouwen en ouderen, zijn de kosten om te (gaan) werken veelal hoog wanneer zij de arbeidsmarkt reeds verlaten hebben. Zij zullen doorgaans moeilijk te bewegen zijn zich weer op de arbeidsmarkt aan te bieden. Meer perspectief lijkt het vertragen van de uitstroom van oudere werknemers te bieden, bijvoorbeeld door inzet van fiscale maatregelen. De niet-participerende vrouwen zouden gelet op hun opleidingsachtergrond en -niveau een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het verlichten van knelpunten in met name de zorgsector. Flankerend beleid in de zin van een verdere flexibilisering van de arbeid alsook het uitbreiden van de capaciteit van de kinderopvang blijven op dat punt belangrijke maatregelen.

Grenspendel biedt tot op heden een slechts zeer beperkte bijdrage aan knelpuntreductie. Desalniettemin is er over de grens een groot potentieel aan niet-werkende werkzoekenden beschikbaar, vooral in aangrenzend Duitsland. Voor een deel is deze groep echter eveneens beperkt inzetbaar. Daarnaast is er sprake van enkele belemmeringen van meer institutionele aard. Wil men in de toekomst grenspendel serieus hanteren om knelpunten te reduceren, dan moet er werk gemaakt worden van de opheffing van met name sociaal-fiscale belemmeringen.

Al met al kan het stimuleren van het arbeidsaanbod op een aantal punten als problematisch worden beschouwd. Landelijk is dit wellicht nog sterker het geval dan in de provincie Limburg, omdat het aantal niet-werkende werkzoekenden relatief gezien iets geringer is dan in Limburg, terwijl ook de non-participatie op een iets lager niveau ligt. Ten slotte zijn in het grootste deel van Nederland de mogelijkheden tot grenspendel in veel geringere mate aanwezig dan in Limburg

1 Zie B. Diephuis, A. de Grip en G.J.A. Nekkers, *De Limburgse arbeidsmarkt 2000-2004*, Maastricht, 2001.

2 Binnen de *sluitende aanpak* die over enkele jaren haar beslag moet krijgen, krijgen jongere werklozen binnen zes maanden, en alle overige werklozen binnen een periode van twaalf maanden werk, werkervaring, scholing of training aangeboden. Zie W.A.F.G. Vermeend, [Hogere arbeidsparticipatie: veel viegen in één klap](#), *ESB*, 13 oktober 2000, blz. 800-802.

3 Zie B. van der Klaauw, *Unemployment duration: determinants and policy evaluation*, proefschrift, Vrije Universiteit Amsterdam, mei 2000.

4 Modelberekeningen van het Centraal Planbureau laten zien dat op landelijk niveau een uitbreiding van de capaciteit van de kinderopvang met 25.000 plaatsen het arbeidsaanbod in personen met 22.000 doet toenemen. [Macro Economische Verkenning](#), CPB, Den Haag, 1999, blz. 139.

5 Genoemde cijfers zijn afkomstig van de Bundesanstalt für Arbeit, Landesarbeitsamt Nordrhein-Westfalen.

Copyright © 2001 - 2003 Economisch Statistische Berichten (www.economie.nl)